

Л. К. Вахніна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПОГРАНИЧЧЯ В ДОСЛІДЖЕННЯХ РОМАНА КИРЧІВА

Кирчів Р. Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя / Роман Кирчів. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 462 с.

Кожна робота відомого українського фольклориста Романа Федоровича Кирчіва, дійсного члена Наукового товариства імені Тараса Шевченка, який цього року відзначив свій славний 85-річний ювілей, не тільки привертає увагу широкого загалу науковців, вона є подією та водночас імпульсом до нових розвідок. Такою стала і його нова монографія «Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя» (Львів, 2013). Простір українсько-польського порубіжжя, яке викликає особливе зацікавлення дослідників

в останні роки, залишається продуктивним у сфері міжкультурних взаємовпливів та перетинів, на думку Р. Кирчіва, упродовж кількох століть.

Дослідник завжди зосереджував особливу увагу на українсько-польських фольклорних і фольклористичних взаєминах XIX ст., адже саме завдяки Р. Кирчіву ще в другій поло-

вині ХХ ст. було оприлюднено цілу низку архівних джерел періоду української школи в польській романтичній літературі. Книжки «Україна в польських альманахах доби романтизму» (Київ, 1965), «Український фольклор у польській літературі» (Київ, 1971) сьогодні стали класичними для української фольклористики та літературознавства, як і низка інших його розвідок останніх років. Нове видання містить вибірку праць відомого вченого за різні роки життя, більшість із яких є бібліографічною рідкістю. Водночас подано і нові студії дослідника – його сучасне бачення українсько-польського порубіжжя.

Переважно тематика розділів книжки присвячена українсько-польським фольклористичним та літературним взаєминам, які об'єднує визначальна ідея особливого місця української культури у європейському світі, що підтверджує вплив українського фольклору на польське наукове і мистецьке середовище.

Польські культурні діячі до української тематики звертали ся ще в XV ст. – Ян Длугош, Станіслав Сарницький, Миколай Рей, у XVI ст. – Мацей Стрийковський, Бартош Папроцький. Можна вести мову і про українців, які стали відомими польськими письменниками, котрі писали латиною.

У новому виданні здебільшого йдеться про відомих польських збирачів українського фольклору XIX ст. (Вацлав Залеський, Жегота Паулі, Зоріан Доленга-Ходаковський, Оскар Кольберг). Р. Кирчів проаналізував їхній внесок у дослідження українсько-польсько-білоруського суміжжя, їхні думки та твердження, що актуальні і для сучасних дослідників пограничних теренів. Зокрема, цінним залишається, на думку автора видання, твердження О. Кольберга про те, що Холмщина і Підляшшя «складають західне пограниччя української етнографічної території».

Саме намагання перекинути місток від минулого до сучасного, актуалізувати речі, які для широкого загалу видаються,

можливо, другорядними, характерне для дослідження, яке відображає різні підходи і погляди в їх порівняльно-історичному ракурсі. Надзвичайно актуальним є розділ «Етнокультурне пограниччя: контури предметного поля й методологічні засади його дослідження», де вчений намагався подати і свою дефініцію терміна «пограниччя», визначити його теоретичні та практичні засади на конкретному матеріалі. Важлива думка автора щодо необхідності нагального міждисциплінарного аналізу пограниччя українськими науковцями спільно з польськими та білоруськими вченими. Не випадково у згаданій книжці кілька розділів присвячено висвітленню дослідницької діяльності таких науковців, як Микола Янчук, Базилій Бялокозович, Юрій Гаврилук.

Чималий унесок у дослідження пограниччя здійснило Польське народознавче товариство у Вроцлаві, 120-річчя якого нещодавно відзначали у Львові, де його 1895 року спільно створили українські й польські культурні діячі та вчені, серед яких були Іван Франко й Антоні Каліна. Відповідний розділ «Зв'язки українських вчених з *Towrzystwem Ludoznawczym*» присвячено історії та сьогоденню цього осередку, його організаційній та науковій діяльності. Адже *Lud*, заснований у Львові, упродовж багатьох років залишався одним з найважливіших видань, у якому друкували свої студії українські, польські, чеські та німецькі народознавці. На його сторінках містяться праці Івана Франка, Володимира Гнатюка, Олександра Брюкнера, Адама Фішера та інших.

В зазначеному розділі основну увагу зосереджено на контактах польських науковців із західноукраїнськими дослідниками. Надзвичайно цінною є публікація листування українського фольклориста В. Гнатюка з польським етнологом А. Фішером, віднайдене Р. Кирчівим в архівних джерелах Львова і Вроцлава.

Зауважимо, що в рецензованій книжці Львів представлено як унікальний народознавчий центр, де широко виявлено

його міжнародні зв'язки. І це не випадково, адже наукова громада Львова була своєрідною квінтесенцією української науки, її європейськості та визнання у світі. Додамо, що у Львівському університеті в міжвоєнні роки ХХ ст. народознавець А. Фішер викладав німецький фольклор німецькою мовою, а французький – французькою.

Етнографічній діяльності А. Фішера, який у міжвоєнний період очолював кафедру етнографії Львівського університету, присвячено окремий розділ «Українська тема в народознавчій парадигмі Адама Фішера». За визначенням Р. Кирчіва, науковець послуговувався надбаннями української народознавчої науки і дбав про налагодження українсько-польського наукового діалогу. Розділ уперше вводить у науковий обіг маловідомі факти із життя та наукової діяльності відомого польського вченого, до якого шанобливо ставилися у Львові представники польської та української громад; його ж учнями стали й чимало етнологів, які продовжували справу вчителя в післявоєнні роки в Польщі та Україні.

У нинішній час одним з таких ініціаторів продовження польсько-українського діалогу в галузі етнології є керівник кафедри етнології Вроцлавського університету професор Едвард Петрашек, який доклав чимало зусиль для налагодження та розвитку наукових зв'язків між Вроцлавом і Львовом наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. У розділі «Пам'яті професора Едварда Петрашека» відчувається людський біль за колегію та побратимом з Польщі, для якого Україна та українські питання завжди були актуальними.

Ще одним побратимом для професора Р. Кирчіва був відомий польський славіст професор Базилій Бялокозович, білорус із походження, книжка якого про відомого білоруського збирача фольклору Підляшшя М. Янчука стала подією для сучасної славістичної фольклористики Польщі, Білорусі та України. Її аналізу присвячено розділ «Монографія про до-

слідника польсько-українсько-білоруського етнокультурного пограниччя».

Ряд розділів книжки висвітлюють проблему українсько-польського перекладознавства, зокрема різні аспекти перекладів фольклорних творів. Ідеться і про переклади та видання українських народних дум в Польщі (розділ «Україніка Яна Мірослава Касіяна»). Окрім сучасних перекладів українського фольклору на польську мову, Р. Кирчів звернувся і до аналізу маловідомих на сьогодні в Україні та Польщі перекладів народної творчості в ХІХ ст.

Загалом, кожна з розвідок книжки – це своєрідний синтез різних наукових підходів, пошуків та використання у своїх наукових працях архівних напрацювань, уміння ретельного аналізу фольклорних та літературних джерел.

Показово, що ґрунтовна післямова до рецензованого видання, автором якої є академік Степан Павлюк, директор Інституту народознавства НАН України, має назву «Дорогою до синтезу», адже саме в працях Романа Федоровича, поряд з використанням методів кількох наук, поєднано рідкісні на сьогодні риси енциклопедизму й академічності.